

**АДМІНІСТРАТИВНІ ОBOB'ЯЗКИ СУБ'ЄКТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ
ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ ПІД ЧАС УРЕГУЛЮВАННЯ
СПОРІВ ЗАРУБІЖНОГО ХАРАКТЕРУ**

У статті сформовано поняття та класифіковано адміністративні обов'язки Департаменту Міністерства юстиції України, який відповідальний за реалізацію здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів зарубіжного характеру. Вважається, що це породжена державними та суспільними інтересами міра нормативно зафіксованої гранично допустимої моделі поведінки посадових та службових осіб Департаменту (які отримали від Міністерства зобов'язання в сфері забезпечення та відстоювання інтересів держави у спірних конфліктних ситуаціях, що мають зарубіжний характер) яка визначається адміністративним та додатково зарубіжними актами в конкретній справі а за її порушення застосовуються різнобічні покарання, що в загальному негативно впливає на інтереси держави і соціуму. Аналізований Департамент наділений низкою функціональних (субфункціональних) та посадових (службових) обов'язків. Окрему групу зобов'язань Департаменту становлять договірні.

Ключові слова: адміністративна діяльність, адміністративні обов'язки, апарат міністерства, Департамент, Міністерство юстиції України.

В статье сформировано понятие и классифицированы административные обязанности Департамента Министерства юстиции Украины, ответственного за реализацию осуществления защиты прав и интересов Украины во время урегулирования споров зарубежного характера. Считается, что это порождена государственными и общественными интересами мера нормативно зафиксированной предельно допустимой модели поведения должностных и служебных лиц Департамента (которые получили от Министерства обязательства в сфере обеспечения и отстаивания интересов государства в спорных конфликтных ситуациях, имеющих зарубежный характер), которая определяется административным и дополнительно зарубежными актами в конкретном деле а за ее нарушение применяются разносторонние наказания, что в общем негативно влияет на интересы государства и социума. Рассматриваемый Департамент наделен рядом функциональных (субфункциональных) и должностных (служебных) обязанностей. Отдельную группу обязательств Департамента составляют договорные.

Ключевые слова: административная деятельность, административные обязанности, аппарат министерства, Департамент, Министерство юстиции Украины.

The article defines the concept and classifies administrative duties of the Department of the Ministry of Justice of Ukraine, which is responsible for realizing the protection of the rights and interests of Ukraine in the settlement of disputes of a foreign nature. It is believed that this is generated by state and public interests measure of the normatively fixed maximum permissible model of behavior of officials of the Department that is determined by administrative and additional foreign acts in a particular case and for its violation a wide range of punishments is applied, in general, negatively affects the interests of the state and society. The Department in question is endowed with a number of functional (sub-functional) and official duties. A separate group of the obligations of the Department is contractual.

Key words: administrative activity, administrative duties, Department, ministry apparatus, Ministry of Justice of Ukraine.

Актуальність. Довіра до влади у багатьох відносинах залежить від того, як публічна адміністрація забезпечує реалізацію своєї владної сили стосовно покращення рівня життя жителів своєї країни. Адміністративне право регулює широке коло суспільних відносин, що виникають у процесі здійснення публічного управління, проте така діяльність обумовлює наявність великої кількості суб'єктів, які для розв'язання покладених на них завдань наділені різними повноваженнями, структурою і юридичними властивостями [1], в тому числі компетенційними.

Питання про компетенцію органів публічної влади належить до «базових» не тільки в юридичній науці, а і в публічному управлінні та адмініструванні. Закріплення за органами публічної влади визначеної компетенції є одним із способів державного регулювання їхніх дій, організації та впорядкування їхньої діяльності [2, с. 1]. Ми переконані, що первинною компетенцією Департаменту Міністерства юстиції України, який є відповідальним суб'єктом в аналізованій сфері, є його адміністративні обов'язки, а похідною – адміністративні права, що надаються цьому суб'єкту в мінімальних межах для ефективного виконання обов'язків. Це зумовлено тим, що для будь-якого суб'єкта владних повноважень – первинними є «обов'язки», а вторинними – «права» [3, с. 76]. Тож, розуміючи що аналізований суб'єкт є структурним складовим Міністерства юстиції України, якому, відповідно, делеговано від останнього специфічні, унікальні повноваження в сфері урегулювання спорів зарубіжного характеру, спробуємо дослідити такий елемент його адміністративно-правового статусу як адміністративні обов'язки.

Огляд останніх досліджень. Досліджувана проблематика є відносно не дослідженою з позицій наукових пошуків, однак, до проблем функціонування публічних органів влади, в тому числі органів юстиції та їх адміністративно-правового статусу побічно звертали свою увагу вчені як: М. Андріїв, В. Галуцько, М. Горбач, О. Кузьменко, П. Лютиков, С. Марченкова, М. Рибак, С. Стеценко та інші.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, теорії міжнародного права, діючого національного законодавства сформувати поняття та класифікувати адміністративні обов'язки Департаменту Міністерства юстиції України, який відповідальний за реалізацію здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів зарубіжного характеру.

Виклад основних положень. Загалом, категорія «обов'язок», вживається в українській мові у двох значеннях: 1) те, чого треба беззастережно дотримуватися, що слід безвідмовно виконувати відповідно до вимог суспільства або виходячи з власного сумління; повинність, обов'язку; 2) певний обсяг роботи, сукупність справ, межі відповідальності та ін., що визначаються відповідним званням, посадою, родинним станом тощо [4, с. 410; 5, с. 597].

Від так, дана категорія є багатогранною та за концептуальною змістовою характеристикою позначає певні гранично допустимі дії, обумовлені суспільними потребами для досягнення певної корисно-необхідної мети.

У науці адміністративного права обов'язки і права суб'єктів адміністративного права поперед всього розглядаються через призму змісту адміністративно-правових відносин, коли кожному суб'єктивному праву одного суб'єкта адміністративно-правових відносин відповідає (кореспондується) юридичний обов'язок іншого і навпаки [6, с. 76]. Однак, в будь-якому разі обов'язок відображає необхідність притримання конкретної моделі поведінки, яка нормативно зафіксована та своїм спрямуванням є корисною для соціума та держави, а порушення якої спричиняє застосування покарання.

Говорячи про суб'єктів публічної адміністрації провідні вчені вважають, що їх адміністративні обов'язки – це сукупність їх зобов'язань перед приватними особами, державою й суспільством, що встановлені нормами адміністративного права, а інколи й інших галузей права [3, с. 85].

Більше того, як зазначає М. Матузов, суть юридичного обов'язку полягає в необхідності певної поведінки, зміст – у конкретних проявах цієї необхідності (вид, міра, межі, час тощо), а структура – у чотирьохелементному складі змісту [7, с. 162–163]: 1) необхідність здійснювати певні дії; 2) необхідність відреагувати на законні вимоги уповноваженого суб'єкта; 3) необхідність нести відповідальність за невиконання цих вимог; 4) обов'язок не перешкоджати уповноваженому суб'єкту користуватися тим благом, щодо якого він має право. В будь-якому разі юридичні обов'язки в адміністративному праві забезпечують публічні інтереси людини і громадянина, суспільства і держави та є гарантіями суб'єктивних публічних прав [8, с. 72].

Таким чином, адміністративні обов'язки Департаменту Міністерства юстиції України, який відповідальний за реалізацію здійснення захисту прав та інтересів України під час урегу-

лювання спорів зарубіжного характеру: а) міра нормативно зафіксованої гранично допустимої моделі поведінки посадових осіб Департаменту; б) обсяг міри визначається адміністративним та додатково зарубіжними актами в конкретній справі; в) основним є зобов'язання по забезпеченню та відстоюванню інтересів держави у спірних конфліктних ситуаціях, що мають зарубіжний характер, яке делеговане йому Міністерством; г) порушення спричиняє застосування різнобічних покарань та в загальному негативно впливає на інтереси держави і соціума.

В межах власної праці П. Лютіков сформулював варіант класифікації обов'язків юридичних осіб у сфері публічного адміністрування. Зокрема, він розподіляє їх за такими критеріями:

1) залежно від наявності в юридичної особи владних повноважень: обов'язок діяти в межах Конституції та законів України, обов'язок дотримуватися прав приватних осіб у публічних відносинах, обов'язок забезпечення нормативно-правового регулювання тощо);

2) залежно від підстав виникнення: легальні – обов'язки, які закріплені адміністративним законодавством (обов'язок одержання відповідної ліцензії або дозволу на певний вид господарської діяльності); договірні – обов'язки, що закріплені адміністративним договором (зобов'язання щодо виконання робіт, надання послуг, виконання умов адміністративного договору у встановлені ним строки);

3) залежно від обсягу адміністративної правосуб'єктності: загальні обов'язки, характерні для всіх юридичних осіб, незалежно від форми власності та організаційно-правових форм (обов'язок нести адміністративну відповідальність, обов'язок виконання рішення суду, у тому числі адміністративного тощо); спеціальні обов'язки, ті, що характерні для окремих груп юридичних осіб, різних організаційно-правових форм, форм власності тощо (зокрема, обов'язок сплачувати відповідний податок залежно від виду діяльності (наприклад, сплата акцизного збору);

4) за характером правових норм, що їх закріплюють: 1) матеріальні обов'язки (наприклад, обов'язок виконання приписів органів публічної адміністрації); процесуальні обов'язки (наприклад, неухильно виконувати процесуальні обов'язки тощо) [8, с. 128].

За нашим баченням, аналізований Департамент наділений низкою функціональних обов'язків, які є абстрактними, очікуваними до реалізації мети виконання посадовими (службовими) обов'язками конкретних посадових (службових) осіб, що визнають оптимальний шлях досягнення запланованого результату. При чому до функціональних відносяться як легальні обов'язки Департаменту так і договірні, які породжують виникнення деяких посадових.

Відповідно, такими обов'язками є:

1) постійного моніторингу існуючих і ймовірних загроз, що спричиняють спірні конфліктні ситуації зарубіжного характеру;

2) забезпечення належного захисту інтересів держави шляхом плановості та стратегічності реалізовуваної діяльності;

3) забезпечення узгодженості дій заінтересованих органів та організацій під час вирішення конкретних спірних ситуацій зарубіжного характеру, шляхом утворення міжвідомчих робочих груп, здійснення підготовки пропозицій і рекомендацій з організаційно-правових, процедурних та інших питань, пов'язаних із забезпеченням захисту прав та інтересів України під час урегулювання спору закордонного характеру;

4) здійснення аналізу та ведення звітності про хід вирішення існуючих спорів зарубіжного характеру;

5) виконання вимог Конституції та Законів України, доручень Президента України та Кабінету Міністрів України та забезпечення ефективної прів праці осіб, залучених до вирішення спорів зарубіжного характеру (юридичними радниками, примірювачами, фахівцями, експертами. у тому числі іноземними, які мають необхідні знання для здійснення заходів щодо захисту прав та інтересів України);

6) розробки пропозицій та прогнозів до бюджетних програм КППКВК 3601150 та КППКВК 3601170, їх безпосередньої реалізації та подання звітності щодо обсягів її виконання;

7) проведення процедури закупівлі юридичних послуг, розробки відповідної документації і контролю за виконанням умов підписаного договору;

8) розробки проектів нормативно-правових актів, що входять до сфери відання Департаменту та проведення юридичного аналізу проектів нормативно-правових актів з питань, віднесених до його компетенції;

9) забезпечення координації діяльності з національними та зарубіжними органами, тому числі їх співпраці;

10) здійснювати організаційні заходи, щодо підвищення авторитету країни та міжнародній арені, в тому числі організовувати зустрічі керівників Міністерства із представниками закордонних публічних інституцій;

11) систематичного вивчення та аналізу норм міжнародного права, в тому числі законодавства зарубіжних кран; та інші.

Таким чином, функціональні обов'язки Департаменту – це нормативно закріплений перелік адміністративних дій співробітників Департаменту з метою виконання його функціональних завдань без конкретизації особи виконавця.

Додамо, що реалізація цих обов'язків породжує існування низки субфункціональних зобов'язань Департаменту. Зокрема, у контексті забезпечення координації діяльності з національними та зарубіжними органами, тому числі їх співпраці Департамент зобов'язаний: 1) повідомляти іноземного суб'єкта про те, що органом, відповідальним за захист прав та інтересів України під час урегулювання конкретного спору зарубіжного характеру є Міністерство юстиції України; 2) повідомляти Кабінет Міністрів України про спір за участю іноземного суб'єкта, стосовно якого існує загроза пред'явлення або пред'явлено в закордонному юрисдикційному органі позов до України, а в разі одержання інформації, документів про спір, стосовно якого існує загроза пред'явлення або пред'явлено в закордонному юрисдикційному органі позов до Президента України, – також Президента України [9].

Окрім того, під час безпосередньої реалізації основного обов'язку Департаменту, на нього покладено субфункціональні зобов'язання по: 1) вжиттю заходів, необхідних для досягнення домовленостей з іноземним суб'єктом про врегулювання спору на взаємовигідних і взаємоприйнятних умовах, забезпечує підготовку та узгодження з іноземним суб'єктом проекту угоди про врегулювання спору (мирової угоди); 2) здійснюю на погоджених Кабінетом Міністрів України умовах заходи щодо врегулювання спору за участю іноземного суб'єкта та України.; 3) зверненню до закордонного юрисдикційного органу з проханням про припинення розгляду справи, щодо якої укладена мирова угода; 4) готуванню пропозиції щодо можливих заперечень стосовно компетенції закордонного юрисдикційного органу, в якому порушено справу за позовом до України [9].

Тобто, субфункціональні зобов'язання Департаменту – це обов'язкові процедури і правила, виконання яких забезпечує реалізацію функціональних обов'язків Департаменту.

Таким чином, функціональні обов'язки Департаменту, в тому числі субфункціональні тісно пов'язані з його повноваженнями в конкретному його владно-відомчому полі діяльності та встановлюють його межі.

Наступну групу аналізованого явища складають службові (посадові) обов'язки конкретних працівників Департаменту.

За нашим баченням, службовими особами аналізованого Департаменту можна вважати найманих працівників, які за попередньо узгодженими функціями, завданнями, часом, місцем та способом виконують свої функціональні обов'язки, делеговані їм Міністерством, в той час як посадові – є різновидом попередніх та передбачають виконання адміністративних функцій, які є частиною функціональних та характеризуються наявністю елементів владного впливу відносно інших службових осіб Департаменту.

Відповідно, службові обов'язки працівників Департаменту – це набір організаційних, технічних та службових процесів, що опосередковують реалізацію функцій і завдань Департаменту чітко конкретизованим співробітником (виконавцем). Ними є зокрема: 1) дотримуватися Конституції та законів України, діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України; 2) дотримуватися принципів державної служби та правил етичної поведінки; 3) поважати гідність людини, не допускати порушення прав і свобод людини та громадянина; 4) з повагою ставитися до державних символів України; 5) обов'язково використовувати державну мову під час виконання своїх посадових обов'язків, не допускати дискримінацію державної мови і протидіяти можливим спробам її дискримінації; 6) забезпечувати в межах наданих повноважень ефективне виконання завдань і функцій державних органів; 7) сумлінно і професійно виконувати свої посадові обов'язки; 8) виконувати рішення державних органів, накази (розпорядження), доручення керівників, надані на підставі та у межах повноважень, передбачених Конституцією та законами України; 9) додержуватися вимог законодавства у сфері запобігання і протидії корупції; 10) запобігати виникненню реального, потенційного конфлікту інтересів під час проходження державної служби; 11) постійно підвищувати рівень своєї професійної компетентності та удосконалювати організацію службової діяльності; 12) зберігати

державну таємницю та персональні дані осіб, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, а також іншу інформацію, яка відповідно до закону не підлягає розголошенню; 13) надавати публічну інформацію в межах, визначених законом [10], тощо.

В свою чергу, посадові обов'язки працівників Департаменту відображені в їх посадових інструкціях.

Додамо, що загальними обов'язками працівників Департаменту як службовими так і посадовими є: 1) проявляти ініціативу і творчі здібності, постійно підвищувати професійну кваліфікацію та удосконалювати організацію своєї роботи; 2) виконувати свої посадові та службові обов'язки чесно, неупереджено, не надавати будь-яких переваг та не виявляти прихильності до окремих фізичних і юридичних осіб, політичних партій, рішуче виступати проти антидержавних проявів і сил, які загрожують порядку в суспільстві або безпеці громадян; 3) дотримуватися високої культури спілкування, шанобливо ставитися до громадян, керівників і співробітників, інших осіб, з якими у нього виникають відносини під час виконання своїх обов'язків; 4) не допускати дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам суспільства та держави чи негативно вплинути на його репутацію; 5) з належною повагою ставитись до прав, обов'язків та законних інтересів громадян, їх об'єднань, а також юридичних осіб, не повинен проявляти свавілля або байдужість до їхніх правомірних дій та вимог, допускати прояви бюрократизму, відомчості та місництва, нестриманість у висловлюваннях та не вчиняти дій, що дискредитують орган державної влади або ганьблять репутацію державного службовця; 6) виявляти толерантність і повагу до різних релігійних організацій, шанувати народні звичаї і національні традиції, при цьому не демонструвати свої релігійні переконання чи уподобання, не віддавати перевагу будь-яким об'єднанням громадян, релігійним організаціям незалежно від їх чисельності, статусу, конфесійності, напрямів діяльності тощо; 7) дотримуватися встановленого протоколу у відносинах з представниками міжнародних організацій, іноземних установ та громадян; 8) не суперечності одягу загальноприйнятним вимогам пристойності; 9) забезпечувати, щоб матеріальні та фінансові ресурси, які йому доручені, використовувались раціонально, ефективно та економно; 10) своєчасно і точно виконувати рішення органів державної влади чи посадових осіб, розпорядження і вказівки своїх керівників; 11) діяти в межах своїх повноважень [11], тощо.

На останок, слід вказати про окрему групу зобов'язань Департаменту – договірні, які породжені необхідності забезпечення належного захисту прав та інтересів України у закордонних юрисдикційних органах та запобігання завданню державі збитків. В зальному, під час укладання таких договорів застосовуються типові формулювання його істотних положень, в тому числі і зобов'язань Міністерства юстиції України, який виступає замовником таких послуг. Як приклад, це : а) здійснювати загальне керівництво щодо підготовки справи та представлення інтересів держави Україна під час розгляду справи, координувати роботу виконавця; б) здійснювати контроль за наданими послугами та їх якістю; в) сприяти своєчасному отриманню необхідної для ведення справи інформації, доказів, документів та матеріалів в органах державної влади та місцевого самоврядування України; г) за запитами виконавця надавати своєчасно всю інформацію та матеріали, необхідні для ведення справи; д) здійснювати інше необхідне сприяння виконавцю в процесі ведення справи; е) визначити відповідальних працівників для присутності та участі під час здійснення виконавцем дій, пов'язаних із супроводженням і забезпеченням справи; є) здійснювати оплату послуг виконавця відповідно до умов підписаного договору [12].

Висновки. Усе вищевикладене дає можливість сформулювати висновок, згідно якого адміністративні обов'язки Департаменту Міністерства юстиції України, який відповідальний за реалізацію здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів зарубіжного характеру – це породжена державними та суспільними інтересами міра нормативно зафіксованої гранично допустимої моделі поведінки посадових та службових осіб Департаменту (які отримали від Міністерства зобов'язання в сфері забезпечення та відстоювання інтересів держави у спірних конфліктних ситуаціях, що мають зарубіжний характер) яка визначається адміністративним та додатково зарубіжними актами в конкретній справі а за її порушення застосовуються різнобічні покарання, що в загальному негативно впливає на інтереси держави і соціуму.

Аналізований Департамент наділений низкою функціональних обов'язків, які є абстрактними, очікуваними до реалізації мети виконання та посадовими (службовими) обов'язками конкретних посадових (службових) осіб, що визнають оптимальний шлях досягнення запланованого результату. При чому до функціональних відносяться як легальні обов'язки Департаменту так і договірні, які породжують виникнення деяких посадових. Окрему групу зобов'язань Департаменту становлять договірні.

Список використаних джерел:

1. Рибак М. С. Суб'єкти публічної адміністрації: поняття та загальна характеристика. *Фахові видання НУБІП України*. 2017. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pravo/article/download/9264/8392>
2. Андріїв М. М. Поняття та структура компетенції органів публічної влади. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2 (57). С. 1–8.
3. Галунько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В. та ін. Адміністративне право України: підручник. Херсон: ХМД, 2013. Т.1: Загальне адміністративне право. Академічний курс. 393 с.
4. Білодід І. К. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 7, 1976. 724 с.
5. Марченкова С. О. Обов'язки прокурора: адміністративно-правові аспекти. *Форум права*. 2011. № 2. С. 596–602.
6. Горбач М. І. Адміністративні обов'язки публічного суб'єкта права як елемент адміністративно-правового статусу. *Науковий вісник публічного та приватного права*. № 1-1. 2016. С. 265–270.
7. Матузов Н. И. Личность. Права. Демократия: Теоретические проблемы субъективного права. Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1972. 292 с.
8. Лютіков П. С. Класифікація та характерні ознаки суб'єктивних прав та обов'язків як складових адміністративно-правового статусу юридичної особи: теоретико-правовий аналіз. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2013. № 2(1). С. 125–131.
9. Про Порядок здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України: Указ Президента України від 25.06.2002 № 581/2002. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 118.
10. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. *Урядовий кур'єр*. 2016. № 21.
11. Загальні правила поведінки державного службовця. *Місцеві органи виконавчої влади Сумської області*. 2016. URL: <http://sm.gov.ua/images/docs/povedinka.doc>
12. Послуги з юридичного консультування та юридичного представництва код ДК 021:2015:79110000-8. *Публічні закупівлі*. 2017. URL: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2017-07-27-000900-b>.

УДК 342.9

ІВАНОВ О.В.

**ОКРЕМІ НАПРЯМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ**

У статті досліджено окремі напрями правового регулювання діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. Проаналізовано поняття «правове регулювання», «антикорупційне законодавство», зроблено узагальнюючі висновки. Розглянуто погляди науковців на систему законодавства, яке регламентує діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції. Запропоновано авторське бачення напрямів його удосконалення та прийняття спеціалізованого законодавчого акту.

Ключові слова: корупція, запобігання, правове регулювання, закони, підзаконні нормативно-правові акти, постанови, антикорупційне законодавство.

В статье исследованы отдельные направления правового регулирования деятельности Национального агентства по вопросам предотвращения коррупции. Проанализировано понятие «правовое регулирование», «антикоррупционное